

פניני תרגום יזנר

חידושים ופנינים בפרשנות המקרא מתרגום יונתן בן עוזיאל

גיליון מספר: 134

פרשת במדבר

בת"י מבואר יתירה מזאת:

ובמיטל משכנא ופרקון יתיה ליואי ובמישדי משכנא
יקימוז יתיה ליואי. וחילוני דיקרב יתקטיל באישא
מצלהבא מן קדם יי:

[ובנסוע המשכן יודידו אותו הלויים, ובחנות המשכן יקימו
אותו הלויים. וחזר שיקרב יומת באש מלהטת מלפני ה']

והזר הקרב יומת • עונש נורא על כל
מה ששיך לחילול המקדש והעבודה - מיתה
מידית באש לוהטת!

(במדבר א, נא) ובנסע המשכן יודידו אותו הלויים ובחנות המשכן
יקימו אותו הלויים והזר הקרב יומת:

באיזה מיתה יומת הזר הקרב לעבודה?

רש"י כתב 'מיתה בידי שמים'. וכן כתב הרמב"ן (שמות כא, כט)
שכל מקום שנאמר 'יומת' בלבד ולא 'מות יומת', הוא במיתה
בידי שמים, והביא דוגמא מפסוקנו שנאמר 'והזר הקרב
יומת', ודרשו חז"ל שהוא מיתה בידי שמים. אולם דייק
מאונקלוס שכתב 'יתקטיל' שס"ל (כר"ע להלן) שמיתתו בחנק
- והיינו בידי בית דין. וכ"כ האב"ע (כאן): 'ובית דין ימיתוהו'.
וכבר נחלקו בזה במשנה (סנהדרין פא:): 'זר ששימש במקדש,
רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים'. ובגמ'
(שם פד). ביארו את שורש המחלוקת בלפותות, ונוסף שם
שיש מחלוקת תנאים בדעת רבי עקיבא, האם דינו בחנק או
בסקילה.

והנה לדעת חכמים שמיתתו בידי שמים היינו שימות בקיצור
שנים, שזה ענינה של מיתה בידי שמים. (כמבואר בירושלמי
ובתוס' בכ"מ, ויש בזה ג' שיטות, ראה הערה')

בת"י מבואר שאופן מיתת הזר הקרב לעבודת הלויים
בהקמת ופירוק המשכן, הוא על ידי אש לוהטת שתצא
מלפני ה'. והיינו שודאי אינו סובר כר"ע שמיתתו מיתת בית
דין. ואף לא ס"ל כדעת חכמים שמיתתו בידי שמים - בקיצור
ימים, אלא לדעתו אכן יומת בידי שמים אך על ידי אש
לוהטת שתצא מלפני ה', והנה פשטות דבריו מורים שיומת
באופן מיידי באש שתצא מלפני ה' בעת שיקרב לעבודה,
ולא משמע שביום מן הימים תצא אש מלפני ה' ותשרפהו
(אכן אין זה מפורש להדיא בדבריו).

אסמכתא לדבר ניתן להביא ממה שאופן מיתה זו 'באש
לוהטת מלפני ה'" מוזכר בת"י פעמים רבות בהקשר של
קירבת זר אל הקודש או חילול של הכהנים בעבודה:

כך מפרש את מה שנאמר אודות חובת אהרן ובניו לשרת
בקודש בבגדי כהונתם, כנאמר (שמות כח, לה): 'והיה על אהרן
לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני יי ובצאתו ולא

1. מצינו ג' שיטות מה היא מיתה בידי שמים, ומה ההבדל בינה לבין מיתת כרת, ולכו"ע ענינה של מיתה בידי שמים היא מיתה בקיצור שנים, וכדלהלן.
א. שיטת הירושלמי (פ"ב דביכורים הובא בתוס' יבמות ב. ד"ה מתני') שמיתת כרת היא מיתה קודם גיל חמישים, ואילו מיתה בידי שמים היא מיתה קודם גיל ששים.
וכן הביא רבנו יונה בשערי תשובה (ג, קכד).
ב. שיטת הבבלי (מוע"ק כח) - להבנת תוס' ביבמות ב. ובשבת כה. וכגירסת הר"ח שם בגמ' 'מת בגיל ששים, זו היא מיתת כל אדם'. ולא כגירסא שלפנינו: 'מת בגיל ששים, זו היא מיתה בידי שמים'. שמיתת כרת היא מיתה בין גיל חמישים לגיל ששים. ואילו מיתה בידי שמים היא מיתה בקיצור ימים ושנים, לאו דווקא בגיל ששים שהוא זמן מיתת כל אדם, (אמנם בתוס' מוע"ק כח. ישנה משמעות כגירסת הש"ס שלפנינו עיי"ש וצ"ע).
ג. שיטת רש"י (הובא בתוס' יבמות ב. ובתוס' מוע"ק כח. בשם י"מ) שמיתת כרת ומיתה בידי שמים שווים הם (ומשמע שאף מיתה בידי שמים היא קודם חמישים או קודם ששים) אלא שבכרת אף זרעו נכרת, ואילו במיתה בידי שמים אין זרעו נכרת. [אמנם שיטת הריב"א (הובא בתוס' יבמות ב.) שאף בכרת אין זרעו נכרת ורק בכרת של עריות שכתוב בהם 'ערירי' - זרעו נכרת].

אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת • האם היה דגל לכל שבט או רק לכל מחנה? ומה הם האותות שהיו על הדגלים?

(במדבר ב, ב) אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יִחְנוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סִבִּיב לְאֶהֱל מוֹעֵד יִחְנוּ:

מה הפירוש איש על דגלו 'באותות'?

רש"י בפירושו הראשון מבאר שאותות הם הסימנים שסומנו
בהם הדגלים, שעל כל דגל היה אות - סימן היכר לאותו
שבט.

ומהו הסימן? רש"י כתב: מפה צבועה היתה תלויה על הדגל,
וצבעה השתנה משבט לחברו, הצבע היה כגוון אבנו הקבועה
בחושן, ומתוך כך הכיר כל אחד את דגלו.

אולם האבן עזרא והרשב"ם (כאן) פירשו עפ"י המדרש,
שהאותות שעל הדגלים היו צורה הקשורה לאותו שבט, וכך
כותב האב"ע:

וקדמונינו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם -
מכח דרש דודאים. ובדגל יהודה צורת אריה - כי
בו המשיילו יעקב. ובדגל אפרים צורת שור - מטעם
בכור שור. ובדגל דן צורת נשר עד שידמו לכרובים
שראה יחזקאל הנביא.²

עוד מחלוקת נחלקו רש"י והאבן עזרא - כמה דגלים היו
במסעות. מדברי רש"י הנ"ל נראה שלכל דגל היה צבע אחד
בלבד, בגוון אבן החושן של השבט. ומסתבר א"כ שרש"י
סבור שלכל שבט ושבט היה דגל משלו, כי אם היו רק
ארבעה דגלים, כיצד יכיר כל אחד את דגלו? ונמצא שבסה"כ
היו שנים עשר דגלים.

וכך מבואר אף במדרש: (במדבר רבה פ"ב, ז)

סימנין היו לכל נשיא ונשיא, מפה וצבע על כל מפה
ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על לבו של אהרן,
מהם למדה המלכות להיות עושין מפה וצבע לכל מפה
ומפה. כל שקט ושקט נשיא שלו צבע מפה שלו דומה
לצבע של אבן.³

אמנם ממה שפירט האבן עזרא (הנ"ל) רק ארבעה דגלים,
נראה שהיו ארבעה דגלים בלבד, דגל לכל מחנה לשבטי
ראשי המחנות והם: יהודה, ראובן, אפרים ודן, אך לא היה
דגל לכל שבט ושבט.

ימות': ומתרגם יונתן: 'ולא ימות באשא מצלהבא'. וכן לגבי
בניו כותב שם (שמות כח, מג): 'ולא ימותון באשא מצלהבא'.

גם לגבי האיסור לזר להתקרב למזבח (שמות כט, לז), מתרגם:
'דלמא יתוקדון באשא מצלהבא'. וכן לענין חובת הכהנים
לקדש את ידם טרם העבודה (שמות ל, כ): 'ולא ימותון באשא
מצלהבא'. וכן לענין הנוגע בכלי הקודש (שמות ל, כט): 'ומשא
שבטיא יתוקד באשא מצלהבא קדם יי'.

וכן בציווי להניח את הקטורת על האש, נאמר 'ולא ימות'
ובת"י תירגם: 'ולא ימות באשא מצלהבא קדם יי'. וכן לענין
אכילת קדשים ותרומה בטומאה (ויקרא כב, ט) מתרגם יונתן:
'ולא ימותון ביה באשא מצלהבא'.

וכן בענין קריבת זר אל הקודש (במדבר ג, לח): 'וחילוני דיקרב
יתקטיל באשא מצלהבא מן קדם יי'. וכן מה שהזהרו הכהנים
שלא יקרבו לקודש לאחר שכיסו את הכלים (במדבר ד, טו):
ולא יקרבו לקודש דלא ימותון באשא מצלהבא. וכן להלן
(במדבר ד, יט) אזהרה שלא יזונו עיניהם מן הקודש: 'ולא ימותון
באשא מצלהבא ויזוחון עיניהון מן בית קודש קודשא'. וכן
שם (פסוק כ), 'דלא ימותון באשא מצלהבא'.

במיתה זו מתו נדב ואביהוא (אשר הקריבו 'אש זרה' וחטאם היה
בחילול העבודה ראה בארכיות בגליון פרשת שמייני): כמוזכר בת"י ב'
פעמים: (ויקרא א, טז) 'ומיתו באשא מצלהבא'. וכן (במדבר ג, ד):
'ומית נדב ואביהוא קדם יי באישתא מצלהבא'.

ואף זה מה שסברו בנ"י בעת שראו שמשה לא יורד מן
ההר וביקשו לעשות עגל כי חשבו שמשה מת באש לוהטת
כשהתקרב לפני ה' (שמות לב, א): 'דין משה גברא דאסקנא
מארעא דמצרים אשתלהב בטוורא דאשא מצלהבא מן קדם
יי'. וכן שם (שמות לב, כג).

מרשימה זו למדנו שדרכו של ת"י לתרגם בהקשר של
איסורי חילול העבודה והמקדש שנאמר בהם מיתה, שהיא
מיתה באש לוהטת לפני ה', וישנה משמעות שמיתה זו היא
מיידית בעת החילול כמו שהיה בנדב ואביהוא שאף הם מתו
במיתה זו.

מה נורא המקום הזה

ומה נורא הדבר למתבונן גודל הגילוי פנים שראו ישראל
בחוש, הכיצד זר הקרב לעבודה או כהן שחילל עבודתו
באיזה אופן מהאופנים האסורים, נשרף תיכף באש לוהטת
שיצאה מלפני ה'... ומזה למדו עוצם קדושת המשכן וכליו,
וגודל הזהירות הנדרשת 'בגשת בני ישראל אל הקודש'.

2. ראה להלן שת"י חלוק על כל צורות אלו, וסבור שהיו על הדגלים צורות אחרות.
3. במדרש שם ישנו פירוש מה היה הצבע שנצבע כל דגל מכל אחד השבטים, עיי"ש.

ודגל. וביאור הקשרי הצורות והפסוקים שנכתבו על הדגלים לפי סדר הפסוקים.

דָּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה • מדוע דווקא גור אריה? והקשר בין הצורה שנחקקה לנחשון בן עמינדב

(במדבר ב, ג) וְהַחֲנִיִּים קִדְּמָה מִזְרַחָה דָּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה לְצִבְאָתָם וְנָשִׂיא לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה יהודה?

מִשְׁדֵּיתָא דְיִשְׂרָאֵל הָוָה אֲדָרְבָּא תְּרִיסָר מִלִּין וּפְתִיגָה תְּרִיסָר מִלִּין⁴. וְדִישְׁרֹן קִידּוּמָא מִדִּינְחָא, טִיקָס מִשְׁדֵּיתָא יְהוּדָה לְחִילִיהוֹן בְּאַרְבַּעַתִּי מִלִּין מְרֻבְעִין⁵. וְטִיקָסִיהָ הָוָה מִמִּילָתָא, תְּלַת גֻּזְזִין כָּל קָבִיל תְּלַת מְדַגְלִיתָא דְבַחוּשָׁנָא, סְמוּקָא וְיִדּוּקָא וּבְדוּקָא. וְבִיהָ חֲקִיק וּמְפֻרֶשׁ שְׁמֵהָ תְּלַת שְׁבָטִיָּא יְהוּדָה וְשִׁשְׁכָר וְזִבְלוֹן. וּבְמִצִּיעוּתִיהָ כְּתִיב יָקוֹם יְיָ וְיִתְפַּדְּדוֹן סִנְאָךְ וְיַעֲרְקוֹן בְּעָלֵי דְבָבְךָ מִן קִדְמָךְ. וְבִיהָ הָוָה חֲקִיק צוּרֵת בְּרֵךְ אֲדִיזוֹן, מְטוֹל דְּרָבָא לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב:

[מחנה ישראל היה אורכו שנים עשר מיל ורחבו שנים עשר מיל. והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאותם בארבע מילין מרובעין. ודגלו היה ממש. שלשה צבעים כנגד שלשת המדגליות שבחשון, אדם פטדה וברקת. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים יהודה יששכר וזבולון. ובאמצעו כתוב 'יקום ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך'. ובו היה חקוק צורת גור אריה, בגלל הנשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב]

בת"י כאן מתבארים כל היסודות שהבאנו בקטע הקודם והם: מנין הדגלים, חקיקת שמות השבטים, הצורה הצבע, החומר והפסוק.

בנושא ה'אותות' שהיו על הדגלים ת"י סובר כרש"י וכהאב"ע יחדיו:

גְּבֵר עַל טִיקָסִיהָ, בְּאִתּוֹן דְּמִסְתָּמִין עַל טִיקָסִיהוֹן לְבִית אֲבֹהֵיהוֹן, יִשְׁרֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְלָקְבִיל, סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁכֵּן זְמָנָא יִשְׁרֹן:

[איש על דגלו, באותות המסומנים על דגליהם לבית אבותם, יחנו בני ישראל מנגד, סביב לאהל מועד יחנו]

בת"י כאן פירש 'אותות' - אותות המסומנים על הדגלים, ולא פירש מה הם האותות, אולם להלן מפרש שמלבד הצבע היה על הדגל גם צורה הקשורה לשבט העיקרי במחנה, (צורות אחרות ממה שהובא במדרש הנ"ל ובאב"ע) ואף נכתבו בו שמות השבטים שבאותו מחנה. ויתירה מזאת היה חקוק במרכזו פסוק, המבטא ענין השייך לאותו שבט - מחנה.

עוד מבואר בת"י להלן שהיו רק ארבעה דגלים, וכדי שכל שבט יכיר את דגלו, נצבע כל דגל בג' צבעים - כצבעי אבני החושן של השבטים החונים באותו מחנה, וכך הכירו הכל את מקומם. ת"י להלן גם מתייחס לחומר ממנו היו עשויים הדגלים וכותב שהיה משי.

ולדבריו נמצא כך:

א. היו רק ארבעה דגלים - דגל לכל מחנה ולא לכל שבט.

ב. הדגל היה עשוי ממש.

ג. צבע הדגל היה מורכב מג' צבעים - בגוון אבני החושן של השבטים החונים באותו מחנה.

ד. על הדגל היה חקוק שמות השבטים שבאותו מחנה.

ה. על הדגל היה צורה הקשורה לשבט העיקרי שבאותו המחנה. דגל יהודה - גור אריה. דגל ראובן - אילה. דגל אפרים - תינוק. דגל דן - נחש.

ו. על כל דגל היה רשום פסוק שפִּיטָא ענין השייך למחנה או לשבט ראש הדגל. דגל יהודה - 'קומה ה' ויפוצו אויבך'. דגל ראובן - 'שמע ישראל ה' אלוֹקֵינוּ ה' אחד'. דגל אפרים - 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה'. דגל דן - 'ובנחה יאמר שובה ה'.

להלן נביא בפירוט את דרכו של ת"י בצורתו של כל דגל

4. בת"י כאן מבואר שגודל מחנה ישראל היה י"ב מיל על י"ב מיל, (וכך מבואר בגמ' בברכות נד: וסוטה יג:) וכן בגמ' בעירובין נה: למדו מפסוק שהמחנה היה בגודל ג' פרסאות על ג' פרסאות, ופרסה היא ארבעה מיל.

וצ"ע שבת"י בפרשת חוקת (במדבר כא, לה) כתב, שעוג מלך הבשן ראה את מחנה ישראל שהיה ו' פרסאות, ולכן עקר הר ורצה להשליך עליהם וכו'. ודלא כמשנ"ת כאן. וכן גירסת רב אחאי גאון בשאלתות (סי' כו) ועיין בחתמ"ס סוף פרשת בלק שמבאר את דברי התרגום שם עפ"י החשבון, ובפרס יוסף החדש כאן בפרשת במדבר.

5. צ"ע דת"י פתח שמחנה ישראל היה י"ב מיל על י"ב מיל, ואילו כאן כתב שמחנה בני יהודה היה ארבעה מילין מרובעין. וכן כתב להלן בכל מחנה ומחנה, ונמצא לפ"ז שבה"כ היה המחנה ט"ז מיל על ט"ז מיל ולא י"ב מיל כמש"כ הכא, וצ"ע.

טעם חקיקת הפסוק 'קומה ה' ויפוצו אויבך' על הדגל

בת"י מבואר שעל דגל יהודה נחקק הפסוק (במדבר י, לה) 'ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך'. ויש להבין מדוע דווקא פסוק זה?

והנה פסוק זה עוסק בנסיעת הארון בעת הילוך המחנות, ומקומו הראוי הוא בפרשתנו, ולכן כשנכתב בפרשת בהעלותך, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות⁶, נכתב עם סימן היכר - אות נ הפוכה מלפניו ומלאחריו, כדי להורות שמקומו הוא בפרשתנו - פרשת הדגלים.

בת"י שם מתרגם את הפסוק עם תוספת. ומתרגומו נוכל להבין את הקשרו של הפסוק לדגל מחנה יהודה. וכך מתרגם:

ויהי כאשר היה רוצה לנסוע הארון, היה הענן מקופל ועומד, ולא היה נוסע, עד שמשו רבנו היה עומד בתפילה, מתפלל ומבקש רחמים מלפני ה' וכך אמר, התגלה עתה מאמר ה' בחוזק כעסך, ויתפזרו אויבי עמך, ולא יהא לשונאיהם רגל לעמוד לפניך.

למדנו מדבריו שמשו רבנו היה אומר פסוק זה כתפילה, קודם תחילת המסעות. ועל פי זה ביאר בספר 'קטורת הסמים', שלכך נכתב פסוק זה על דגלו של יהודה, לפי שיהודה היה הראשון למסע, והיה משה מקריא את הפסוק מתוך הדגל, מפני האיסור לומר פסוקים בעל פה - כמאמר חז"ל: (גיטין ס:) "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה"^{7,8}.

לביאור זה הפסוק שנכתב על הדגל אינו מקושר לגופו של שבט יהודה, אלא לעובדה ששבט יהודה הם הראשונים במסע המחנות.

ביאור אחר המקשר את הפסוק לגופו של שבט יהודה, נכתב בספר 'נו"כ יהונתן', המבאר שהיות ופסוק זה מדבר על מלחמות ישראל עם אויביהם. והמלחמה שייכת בפרט ליהודה, כפי שבירכו יעקב (בראשית מט, ח) "ידך בעורף אויבך" - ולמדו חז"ל (ע"ז כה). שיהודה יוצא הראשון למלחמה⁹, לכך

נחקק בדגלו תפילה זו, שהיא בקשה על נצחון המלחמה נגד אויבי ישראל.

טעם חקיקת צורת גור האריה שעל הדגל

בת"י מבואר שהצורה שנחקקה בדגל מחנה יהודה היא 'גור אריה'. בפשטות השייכות לאריה, היא משום שהאריה מסמל את המלכות שניתנה ליהודה, ועמדו המפרשים על כך שאם כן ראוי היה לחקוק בדגל צורת אריה ממש ולא 'גור אריה'. ואכן במדרש רבה (פ"ב, ז) נאמר שעל הדגל נחקק צורת אריה ולא גור אריה, וז"ל: "וְהָיְתָה נֶפֶךְ. וְצִבְעָה מִפָּה שְׁלֹו דְמוּתוֹ כְּמִין שָׁמַיִם. וּמִצֵּיר עָלָיו אֲרִיָּה"¹⁰. וצ"ב מדוע בת"י מבואר שהצורה שנחקקה היא 'גור אריה'¹¹?

והנה יהודה נמשל לגור אריה כבר בברכה שברכו יעקב: (בראשית מט, ט) 'גור אריה יהודה'. ויתכן שעל פי מקרא זה חקקו בדגל דווקא גור אריה. אלא שיש להבין מדוע אכן המשילו יעקב אבינו דוקא לגור האריה¹²?

עוד יש להתבונן במה שכתב ת"י שסיבת חקיקת דיוקן גור האריה, היא בגלל נחשון בן עמינדב שהיה נשיא השבט. ולהאמור דיוקן גור האריה בא בעקבות ברכת יעקב ליהודה, והברכה הלא שייכת לכלליות השבט, ומדוע קישר ת"י את הדיוקן לנחשון בן עמינדב הנשיא דייקא?

וביאר בספר 'ברכת אברהם' עפ"י המדרש רבה (בראשית פצ"ח, ז) עה"פ 'גור אריה יהודה':

גור אריה יהודה (בראשית מט, ט), מְלִמְד שְׁנֵתָן לוֹ גְבוּרָה שֶׁל אֲרִי, וְחֻצְפָּה שֶׁל גּוֹרִיו.

המדרש מלמדנו שיעקב נתן ליהודה ב' תכונות הנמצאות באריה וגוריו: גבורת האריה וחוצפה של גוריו. ומכיון שתכונות אלו היו בנחשון בן עמינדב בשעה שקפץ ראשון למים, (עצם מה שקפץ למים. ומה שהיה הראשון לפני משה ואהרן והזקנים וכו') לכך הדיוקן של שבט יהודה ביטא את תכונות אלו שהם אכן תכונות השבט, שבאו לידי ביטוי בנשיא - נחשון בן עמינדב.

6. כמבואר במפרשים שם עפ"י הגמ' (שבת קטז).

7. אכן צ"ע איך נכתב הפסוק על הדגל הא אין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, וצ"ל דהוי גזה"כ וא"כ גם אם לא היה נכתב היה הגזה"כ מתיר אמירתו. עוד אפשר שכוון שנכתב טרם השלמת התורה בערבות מואב ל"ש איסור זה שהרי אין תורה שלמה עדיין.

8. מבואר לפ"ז חידושה רבה, שמשו רבינו עמד שם בשעת תחילת המסעות ולא במקום אהלו באמצע שבט לוי.

9. בגמ' שם מובא: "איזה מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זה קשת, ומנין שביהודה כתיב, דכתיב (שופטים א): 'מי יעלה לנו וגו' ויאמר ה' יהודה יעלה". וברש"י שם: "יהודה יעלה. שבט יהודה יעלה תחילה לכבוש את גורלו". הרי שיהודה יוצא הראשון.

10. וכך נכתב גם באב"ע שהובא לעיל.

11. בספר 'אוצר יד החיים' כתב ליישב, שהנה באבן עזרא (רות ד, ז) העלה אפשרות שנחשון בן עמינדב היה פחות מבן עשרים שנה (כבן י"ח) בשעה שיצאו ממצרים. ולמרות גילו הצעיר היה נשיא שבט ונושא דגל. והיות וצורת הדיוקן באה בגללו לכך חקקו צורה של גור אריה ולא אריה ממש. אלא שצ"ב מה הטעם שהדיוקן בא בגללו ולא בגלל מהות השבט כברכת יעקב? וכדלהלן.

12. עיין במפרשים שם שביארו זאת כל אחד בדרכו: רש"י ביאר ש'גור אריה' הולך על דוד שמתחילה היה גור בימי שאול שהוא היה מוציא ומביא, ולאחמ"כ היה האריה בעצמו כשמלך. ואילו רשב"ם ביאר שהגור הוא קל וגבור יותר מהאריה הזקן, לכן הומשל יהודה לגור שהוא שיא הגבורה. הספורנו שם ביאר שיהודה הומשל דוקא לגור היות ואינו אריה ממש, שאין לו מלכות אלא הוא 'גור אריה' הגובר באחיו ועתיד למלוך.

אחד והוא דגלו של ראובן, לפיכך נכתב פסוק זה על הדגל, להודיע לכל שלא חטאו. (נו"כ יהונתן - יין הטוב)

מדוע היה ראוי שיחקק צורת שור?

עוד מבואר בת"י שהיה ראוי לחקוק על הדגל צורת שור, אלא שמשנה רבנו לא רצה, כדי שלא יזכר חטא העגל, ולכך נחקק על הדגל צורת אילה.

ויש לידע מה הטעם שהיה ראוי שיחקק שם צורת שור?

בפירוש יונתן ביאר לפי שראובן וגד היו גיבורים בעלי כח כשור. ולפיכך היה ראוי להיחקק על הדגל אות לגבורתם.

אולם בנו"כ יהונתן ביאר, שהשור מסמל את הבכורה, כמו שנאמר אצל יוסף (דברים לג, יז) 'בכור שורו הדר לו', ומפני בכורתו של ראובן ראוי היה שיחקק על דגלו דיוקן שור.

טעם חקיקת צורת האילה על הדגל

עוד מבואר בת"י שעל הדגל של ראובן נחקקה צורת אילה, וטעם הדבר, יש שפירשו לפי שאילה רומזת על זריזות כעין מה שאמר יעקב על נפתלי - 'נפתלי אילה שלוחה' (בראשית מט, כא) לפי שהיה זריז. וצורת האילה באה לרמוז על זריזותו של ראובן שהיתה בטבעו וכמו שאמר לו יעקב (בראשית מט, ד) 'פחז כמים'.

עוד פירשו שהאילה באה לרמוז על זריזותו במעשה התשובה, שתיכף עשה תשובה על חטאו ולא דחה זאת. וכמו שאמרו חז"ל (הובא ברש"י בראשית לז, כט) שראובן לא היה במכירת יוסף לפי שהיה טרוד בשקו ותעניתו.

באופן נוסף ביאר בספר 'קטורת הסמים', שאילה רומזת על 'תפילה', וכדברי חז"ל המובאים ברש"י (תהילים מב ב)

אמרו רבותינו האילה הזאת חסידה שבחיות וכשהחיות צמאות למים, הם מתכנסות אליה שתתלה עיניה למרום ומה היא עושה חופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה, והקב"ה מרחם עליה והתהום מעלה לה מים. כאיל תערוג - כאיל תערוג לא נאמר, וכאיל יערוג לא נאמר, אלא כאיל תערוג דבר הכתוב בזכר ובנקיבה, הזכר עורג על עסק המים כמו שפרשנו, הנקיבה כשהיא כורעת לילד והיא צועקת הקב"ה מרחם עליה.¹³

דגל מחנה ראובן • מה השייכות בין ראובן לאילה? ומדוע נכתב על דגלו הפסוק 'שמע ישראל'?

(במדבר ב, י) דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה ראובן?

טיקס משדית ראובן, דרומא ישדון לחיליהון בארבעתי מילין מדבען. וטיקסיה הנה ממילת, תלת גוונין כל קבל תלת מדגליתא דבחושנא. אומודד ושבוזי וסבכלום, וביה חקיק ומפרש שמהת תלת שבטיא ראובן שמעון גד. ובמציעותיה בתיב שמע ישראל יי אלהנא יי אחד. וביה הנה חקיק צורת בר אילא. והנה חמי למחוי ביה צורת בר תודי, בדם משה נביאה חלפיה מטול דלא ידבר להון חובת עיגלא. ודבא דהנה ממני על חילות שבטא דראובן אליצור בר שדיאור:

[דגל מחנה ראובן, יחנו לצבאותם בארבע מיל מדובעין. ודגלו היה ממש, שלשה צבעים כנגד שלשת המדגליות שבחשן נפך ספיר ויהלם. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים ראובן שמעון גד. ובאמצעו כתוב 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. ובו היה חקוק צורת אילה צעירה והיה ראוי להיות בו צורת שור צעיר, אך משה הנביא החליפו כדי שלא יזכר להם עון העגל. ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט ראובן אליצור בן שדיאור]

טעם חקיקת הפסוק 'שמע ישראל' על הדגל

מבואר בת"י שעל דגלו של ראובן נחקק הפסוק 'שמע ישראל'. וטעם הדבר כתבו המפרשים, לפי שפסוק זה נאמר על ידי בני יעקב אבינו בשעה שנאספו אצלו קודם מיתתו, ומובא בחז"ל (פסחים נז): "בקש יעקב לגלות את קץ הימין לבניו ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא ח"ו יש פסול במיתתי, אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד' - אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד".

ולפיכך נכתב פסוק זה על דגל מחנה ראובן מפני שיעקב חשש שמא נכשלו בניו בדבר עבירה כמו ראובן שחילל יצועיו, ושמעון בשכם. והיות וראובן ושמעון היו תחת דגל

13. בגמ' (ב"ב יז): 'אילה זו רחמה צר בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון שמכיתה בבית הרחם ומתרפה ממולדה'. ואמנם לא מוזכר שם תפילת האילה כי שם הגמ' מדברת מענין ההשגחה הפרטית, אך הוא מבואר ברש"י בתהלים בשם חז"ל.

אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו.

כלומר שבחלקו של בנימין שרתה השכינה וזה המתבטא בפסוק 'וענן ה' על המשכן יומם'. ולכך נכתב על דגל המחנה שבתוכו השכינה פסוק המדבר על השראת השכינה בעת מסע המחנות.

טעם חקיקת צורת התינוק על הדגל

עוד מבואר בת"י שעל דגל מחנה אפרים נחקקה צורת תינוק. ובטעם הדבר כתבו המפרשים שצורת תינוק באה לבטאות חיבת ה' לבניו, על שם הכתוב (ירמיה לא, יט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים'. שפסוק זה מבטא את חיבת ה' לבניו בהיותם ילד שעשועים.

השייכות בין פסוק זה למחנה אפרים לכאורה אינה רק משום 'הזכרת' שמם בפסוק זה. אלא משום שמחנה זה הוא מחנהו של בני רחל - אפרים מנשה ובנימין שהיו חביבים ואהובים אצל יעקב, לכך ראויים הם שבדגל מחניהם יתבטא חביבות ה' לכלל ישראל.

דגל מחנה דן • טעם חקיקת הפסוק

'ובנחה יאמר שובה ה' וצורת נחש צפעוני

(במדבר ב, כה) דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה דן?

בת"י מתבאר הדבר:

טיקס משרית דן לצפונא, לחיליהון גבית משריתיהון בארבעתי מילין מרדען וטקסיה הוה ממילת תלת גזונין כל קביל תלת מרגליתא דבחושנא כדום ומא ובידלות חלא ואפנטוד. גבית חקיק ומפרש שמהת תלת שבטא דן ונפתלי ואשר. ובמציעותיה חקיק ומפרש ובמישרוי יימר תוב יי שדי ביקרד בגז ריבזות אלפא דישדאל. וגבית הוה חקיק צורת חיי חדמן. ודבא דהוה ממני על חילות שבטא דבני דן אחיעזר בר עמישדי:

[דגל מחנה דן לצפון לצבאותם, ומקום מחנותיהם בארבעת מילין מרדענים. ודגלו היה ממש. שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן, תרשיש שהם וישפה. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים דן ונפתלי ואשר.

דגל מחנה אפרים • טעם חקיקת הפסוק 'כי ענן ה' על המשכן וצורת התינוק

(במדבר ב, יח) דגל מחנה אפרים לצבאתם ונשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה אפרים?

בת"י מתבאר הדבר:

טיקס משרית אפרים לחיליהון, מערבא ושרון ומשריתיהון בארבעתי מילין מרדען. וטיקסיה הוה ממילת. תלת גזונין כל קביל תלת מרגליתא דבחושנא, קנבירין טרדן ועינעגל. גבית חקיק ומפרש שמהת תלת שבטא אפרים ומנשה ובנימין ובמציעותיה כתיב ועננא דיי עליהון ביממא במטליהון מן משריתא וגבית הוה חקיק צורת ריבא. ודבא דהוה ממני על חילות שבטא דבני אפרים אלישמע בר עמיהוד:

[דגל מחנה אפרים לצבאותם, מערבא יחנו, ומחנותיהם בארבעת מילין מרדענים. ודגלו היה ממש, שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן לשם שבו ואחלמה. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים אפרים ומנשה ובנימין. ובאמצעו כתוב 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה'. ובו היה חקוק צורת תינוק. ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט בני אפרים אלישמע בן עמיהוד]

הטעם שנחקק על הדגל הפסוק 'וענן ה' עליהם יומם'

בת"י מבואר שעל דגלו של מחנה אפרים נחקק הפסוק (במדבר י, לד): 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה', העוסק במסע בני ישראל, ובה להורות שענני הכבוד מצילים אותם מחום החמה.

בביאור השייכות בין פסוק זה למחנה אפרים, כתבו המפרשים (פ' יונתן הקדמון וכו"כ יונתן) הואיל ובמחנה אפרים היה את שבטו של בנימין, שבית המקדש עתיד להיבנות בחלקו. ועליו נאמר (דברים לג, יב): 'חופף עליו כל היום', ועננים היו שרויים שם, לכך נכתב הפסוק העוסק בענני הכבוד השייכים למחנה זה.

עוד ניתן לומר עפ"י ד הרמב"ן (פסוק ב) שכתב:

ושכינה לעולם במערב בגבול בנימין, שנאמר 'ולבנימין

מקום של עבודה זרה, ועל זה באה תפילה זו שהתפלל משה: 'שובה ה' רבבות אלפי ישראל' כלומר 'שיסורו כל חטאים אלו, ותוכל השכינה לשוב ולשכון בכבודה בתוך רבבות אלפי ישראל'.

טעם חקיקת צורת נחש הצפעוני על הדגל

בת"י מבואר שעל דגל שבט דן נחקק צורת נחש. ולא סתם נחש אלא נחש 'חרמן' - צפעוני, שאין רפואה לנשיכתו. השייכות בין הנחש לשבט דן, הומשלה כבר ע"י יעקב אבינו בברכתו (בראשית מט, יז) 'יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי ארח הנושך עקבי סוס ויפל רכבו אחור'.

תכונת הנחש של שבט דן באה לידי בטוי בכך שהנחש אין כוחו אלא בפיו. ואף שבט דן עליהם אמר יעקב: (בראשית מט, יז) 'דן ידין עמו', אין כחם אלא בפיהם, לדון דין אמת לאמיתו ולכלות הקוצים מן הכרם.

ומטעם זה מבאר הכלי יקר (בראשית מט, יז) מדוע שבט דן חנו באחרונה ואילו שבט יהודה בראשונה:

דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. יאמר שאע"פ שבדגלים יהודה נוסע בראשונה ודן באחרונה, מ"מ ישוה לו גם הוא שידין את עמו כאחד, כמיוחד שבשבט ישראל והוא יהודה... כך יהי דן נחש עלי דרך, כי כל נחש ממית ברוח שפתיו, ומדקאמר ידין עמו ש"מ שמדבר ברשעי ישראל שידין אותם ויכלה הקוצים מן כרם ה' צבאות, וע"כ היה מן ההכרח שיסע יהודה בראשונה ודן באחרונה לפי שיהודה נמשל לאריה שעיקר כחו בזנבו, וא"כ כשהלך יהודה לפני מחנה ישראל ואחוריו כלפי העם דומה כאילו זנבו פונה למחנה ישראל רמז שבו ידין עמו לשבור זרועות רמות. ודן נמשל לנחש שאין כחו אלא בפיו, ע"כ דין הוא שיסע באחרונה ופיו פונה אל מחנה ישראל כי בו ידין עמו.

ובאמצעו חקוק ומפורש, 'ובנוחה יאמר שובה ה' שכון בכבודך'¹⁴ בתוך רבבות אלפי ישראל'. ובו היה חקוק צורת נחש צפעוני¹⁵. ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט בני דן אחיעזר בן עמישדי]

טעם חקיקת הפסוק 'שובה ה' רבבות עמך ישראל' על הדגל

מבואר בת"י שעל דגל מחנה דן נחקק הפסוק (במדבר י, לו): 'ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל' והנה פסוק זה נאמר ע"י משה בעת שנחו מהמסעות, כמבואר בת"י שם:

וכאשר היה רוצה הארון לחנות, היה הענן מקופל ועומד, ולא היה פורס עד שהיה משה עומד בתפילה, ומתפלל ומבקש רחמים לפני ה'.

להאמור לעיל על הפסוק 'ויהי בנסוע' אשר נכתב בדגל יהודה, שהוא מכיון שהיה משה אומרו בתחילת המסעות, ואף כאן יתכן שלכך נכתב פסוק זה על דגלו של דן שהוא היה האחרון בסדר המסע ורק לאחר שעמדו שבט דן ממסעם, היה משה אומר תפילה זו.

ובפרט לדברי ה'קטורת הסמים' שמשה היה מקריא את הפסוק מתוך הדגל עצמו, כדין 'דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה', מובן שלכך אף כאן נכתב פסוק זה - אותו קרא משה בעת חניית המחנות, מתוך דגל השבט שחנה אחרון והוא שבט דן.

יש מהמפרשים שנתנו טעם נוסף לכך שפסוק זה נכתב בדגלו של שבט דן, משום ששבט דן היה מקום לע"ז, שהיה בהם את פסלו של מיכה, וכמש"כ הרמב"ן (פסוק ב) ששבט דן נמצא בצפון ששם החושך, לפי ששבט דן יחשיך לעולם ע"י העבודה זרה שעשה ירבעם שנאמר (מלכים-א יב, כח) 'את האחד נתן בדן'. וכמו שנכתב בת"י בכ"מ אודות הרעות שפקדו את שבט דן בגין חטא זה של ע"ז, ראה הערה¹⁶.

לכך היה בדין שהשכינה תעזוב אותם, כי אין השכינה סובלת

14. מילים אלו: 'שכון בכבודך' הם לכאן הוספה על לשון הפסוק של 'ובנוחה יאמר' וגו', ומסתבר שאין כוונת ת"י שאף הוספה זו היתה חקוקה על הדגל, אלא רק הפסוק עצמו כבשאר הדגלים, והוספה זו אינה אלא פירוש למקרא זה.

15. כדברי ת"י שנחקקה צורת נחש מבואר במדרש רבה (פ"ב, ז), אמנם בפסיקתא ובמדרש לקח טוב וכן באב"ע ובשל"ה נאמר שהצורה שנחקקה על דגל שבט דן היא נשר.

16. בפרשת זכור בה נאמר (דברים כה, יח) 'ויזנב בך כל הנחשלים', ותרגם יונתן: 'והיה הורג בכם כל מי שהיה מהרהר לסטות אחרי דבר ה', גם גברים משבט דן שהיה בידם עבודה זרה, והיה הענן פולט אותם, ובית עמלק מקבל אותם." ובתרגום שה"ש (ב, טו) מבואר שהעבודה זרה שהיתה בידי שבט דן, היא פסלו של מיכה ומחמת זה התחייבו בית ישראל באותה שעה להיחבל, אלמלא זכות צדיקי הדור ההוא.

וכן בפרשת המתאוננים (במדבר יא, ב) נאמר: 'וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקִצָּה הַמִּחָנֶה'. ובת"י תרגם - 'ודלקה בהם אש לווהטת מלפני ה' ואכלה מן הרשעים שבקצה המחנה של בית דן שהיה הפסל עמהם'.

וכן מבואר בתרגום יונתן בעת שבה בלעם לקלל את בני ישראל נאמר (במדבר כב, מא): 'וַיִּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיִּרְא מִשֶּׁם קִצָּה הָעָם'. ומתרגם יונתן: 'וראה משם מחנה דן המהלכים בקצה העם שנפלטו מתחת ענני הכבוד'. ושם (במדבר כג, א) מתרגם: 'והיה כיון שראה בלעם אותם שעבודה זרה ביניהם, שמח בליבו ואמר לבלק בנה לי כאן שבעה מזבחות'.

הבא, שהכהנים היו נכנסים ומפרקים את הכלים ומכסים אותם, ורק לאחמ"כ נכנסים הלויים ונושאים את הכלים.

וז"ל המדרש: (במד"ר פ"ה, ט)

וְלֹא יָבֹאוּ לְאֹתוֹת כְּבֻלֵּעַ וּגו', אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַלֵּוִי בְּרַבִּי שְׁלֹמֹה, רוֹצֵה אֶתְּהָ לְלַמֵּד בְּאִיזָה עֲנִין מִתֵּינ בְּנֵי קָהֶת, צָא וּלְמַד מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, וְלֹא יָבֹאוּ לְאֹתוֹת כְּבֻלֵּעַ וּגו', מְלַמֵּד כְּשֶׁהֵיוּ בָּאִין לְטַעֲוֹן אֶת הָאָרוֹן הָיוּ מְפָרְקִין אֶת הַפְּרָכֶת מִפְּנֵי זֶה וְהָיוּ זָנִים עֲנִיֵּיהֶם מִן הָאָרוֹן לְפִיכָף הָיוּ מִתְפַּלְּמִים, שְׁנֹאֲמַר (שמות לג, כ): כִּי לֹא יִרְאֶנִּי הָאָדָם וְחִי, וְהֵיכָל עֲשֵׂה לָהֶם מִשְׁהַ תִּקְנָהּ, אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים בְּשַׁעֲהָ שֶׁהָיוּ מְפָרְקִין אֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא יֵהִי בְּנֵי קָהֶת מְפָרְקִין אֶת הַפְּרָכֶת מִפְּנֵי הָאָרוֹן, אֲלֵא יֵהִי בְּנֵי אֶהֱרֹן נִכְנָסִין וּמְפָרְקִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי שֶׁהֵם כֹּהֲנִים, וְיִכְסּוּ אֶת הָאָרוֹן וְכֹן הַשְּׁלָחַן וְכֹן כָּל הַכֵּלִים הַנִּזְכָּרִים לוֹ, וְכֵּן יִהְיֶה לָהֶם תִּקְנָה שֶׁלֹּא יָמוּתוּ אִם אֵינָם מְסַתְּפִלִין בְּאָרוֹן.

נמצא שלדברי ת"י דברי הפסוק הבא: 'ולא יבאו לראות כבלע את הקדש', הוא המשך לפסוק דידן במה שהוא חלק מהתקנה שיעשו הכהנים ללויים שלא ימותו. וזאת מלבד התקנה האמורה שהכהנים יצוו מי מהלויים ישא את הארון¹⁷. וראה באב"ע שאף הוא פירש כדברי ת"י שיש את התקנה של פירוק וכסוי הכלים, אך בשונה מת"י שהוסיף זאת בתחילת הפסוק, האב"ע מפרש בזה את סוף הפסוק: 'אהרן ובניו יבאו, ושמו אותם' - את הארון והשולחן והמנורה והמזבחות. 'על עבודתו' - בכלי הקדש. והיינו ענין הכיסוי של הכלים¹⁸.

טעם הכפילות של 'וחיו ולא ימותו'

מדברי ת"י עולה אף תשובה למה שנדמה ככפילות לכאורה בפסוק: 'וחיו ולא ימותו'. והלא אם יחיו וודאי שלא ימותו. ומבואר בת"י ש'וחיו' היינו לעוה"ב בחיי הצדיקים, ולא ימותו היינו בעוה"ז ע"י האש המלהטת, ונמצא שאין כאן כל כפילות¹⁹.

וראה במפרשים (אב"ע ואור החיים) שביארו ענין זה באופ"א ש'וחיו' היינו שאם ישמרו היטב על המקדש "עוד יתווסף להם חיים בהיותם מתעסקים בארון שבו התורה, שהיא מקור החיים - 'יאריכו ימים' (אור החיים). ו'לא ימותו' היינו שלא ימותו בכרת ולא ינזקו מהנגיעה וההסתכלות על הכלים.

וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמָתוּ • מה היא התקנה שיעשו הכהנים להציל את הלויים?

(במדבר ד, יט) וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֲהָרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ:

מהו 'וזאת עשו' - מה יעשו הכהנים כדי למנוע את מיתתם של הלויים נושאי הארון? ומה ביאור כפילות הלשון 'וחיו ולא ימותו', הלא אם יחיו ודאי שלא ימותו?

במפרשים (אונקלוס ספורנו ואור החיים) ביארו שהתקנה שיעשו הכהנים היא שלא יניחו לבני קהת ליטול את המשאות באופן שיזכה במשא כל הקודם משבט לוי, משום שמפני חובת הקודש הכל רצים לעבוד, וידחפו זה את זה ויחללו את הקודש, וזה יהיה סיבה להכריתם.

אלא אהרן ובניו יבאו, 'ושמו אותם' - את הלויים. 'איש איש על עבדתו ואל משאו' - כלומר שאהרן ובניו יורו ללויים, מי והיכן ישא את כלי הקודש, "ולא יכניס לוי את ידו לשאת עד שיאמרו לו אהרן ובניו: 'פלוני, שים ידך במקום פלוני לישא'". (לשון האוה"ח).

אולם בת"י מפרש שיש כאן תקנה נוספת:

וְדָא תִּקְנִיתָא עֲבִידוּ לְהוֹן, וְיִיחוּן בְּחַיֵּי דְצַדִּיקִי וְלֹא יָמוּתוּן בְּאַשָׁא מְצַלְחָבָא, וְיִזוּחוּן עֵינֵיהוֹן מִן בֵּית קוֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁיא בְּזִמְן מְקַדְּבָהוֹן לְתִמְזֵן, אֲהָרֹן וּבְנָיו יִיעָלוּן וְיִמְנֹן יִתְהוֹן גְּבֵר גְּבֵר עַל פּוֹלְחָנִיהָ וְלִמְטוּלִיהָ:

[וזאת התקנה עשו להם ויחיו בחיי הצדיקים, ולא ימותו באש מלהטת. ויזיזו עיניהם מבית קדשי הקדשים בעת גשתם לשם. אהרן ובניו יבאו וימנו אותם איש איש על עבודתו ומשאו]

מבואר בת"י שמלבד התקנה המוזכרת במפרשים, ישנה תקנה נוספת והיא שהכהנים יזיזו את עיניהם של הלויים מבית קדשי הקדשים, בעת שיגשו לשם. כדי שלא ימותו מחיי העולם הבא במה שיזונו עיניהם מבית קודש הקודשים.

אולם ת"י לא פירש כיצד יזיזו הכהנים את עיניהם של הלויים? אך לכאור' כוונתו למה שנאמר במדרש על הפסוק

17. כך מדויק מהת"י שאת המילים: 'אהרן ובניו יבאו' מתרגם בלשון מינוי וכדברי המפרשים הנ"ל.

18. צ"ע האם האב"ע סבור שיש רק את התקנה הזו, או שלדבריו יש את התקנה הנוספת והיא מוזכרת בלשון 'זאל משאו' וכמו שמפרש 'לשאת בכתף', ונכלל בזה שהם יפקדו מי ישא בכתף. או שענין זה כולל רק את מה שצריכים הכהנים להטעין את הכלים על הלויים וצ"ע.

19. אלא שיש כאן חידוש גדול שהכהנים שיכשלו בכך שיסתכלו או ידחפו, גם ימותו וגם יאבדו את חלקם לעוה"ב, ואולי המכוון שיאבדו מחלקם ולא כל חלקם וצ"ע.